

ROMANYA'YA DÂİR BİR VESİKA-YI SİYÂSİYE*

Aktaran: Ergün HASANOĞLU**

Birkaç küçük hükümetler müstesnâ olmak üzere bi'l-umûm düvel-i muazzamanın ve anlara tabi'en hükûmât-ı sagîrenin birbirlerine karşı giriştikleri şu cihân harbinde Devlet-i Osmâniyye'nin doğrudan doğruya muhâsamada bulunduğu Rusya ve İngiltere'den başka kendisinin müttefikleri bulunan Almanya ve Avusturya ve Bulgar devletleriyle müştereken asker yolladığı yer, Romanya ülkesidir. Romanya ise – ma'lûm olduğu üzere – bidâyet-i harbde ve hatta bu muhârebe-yi umûmiyenin ilk iki senesi zarfında bî- taraflığı muhafaza edüb ve kâh Rusya ve İngiltere ve Fransa ve İtalya'nın teşkil eyledikleri i'tilâf tarafına ve kâh Almanya ve müttefikleri cânibine temâyülât gösterüb en nihayet i'tilâfiyûna iltihâk etmiş ve bi't-tab' Devlet-i Osmâniye ile de muharib bulunmuştur.

Gerçi Romanya hükümeti, bu iki yüzlülüğün cezasını az vakt içinde memâlikinin dörtde üçünü gayb etmekle çekmiş ve daha ziyade çekmesi de eltâf-ı ilâhiyeden müsted'â bulunmuş olub fakat böyle iki yüzlü politika kullanması keyfiyeti ilk defa vuku' bulmuş bir şey zan olunmamak için bazı vukuât dan bahs edilmek münâsib görülmüştür.

Bu vukuât, 1293 sene-yi hicrîyesine ve Devlet-i Âliyenin Rusya ile olan muhârebesinden biraz evveline aid olmak üzere o vakt ki Memleketeyn emâretinin kabinesi reisi bulunan ve şimdiki Bratianu'nun pederi olan Jan Bratianu tarafından Dersaâdete gönderilen Mazhar Paşa isminde bir zâtın me'mûriyet-i hafîyesidir ki mûmâ-ileyh Bâb-ı Âli ricâliyle mülâkat ederek temînât vermiş ve bunun üzerine Memleketeyn emâretiyle müzâkerât icrâsı Bâb-ı Âli'ce münâsib görülerek Tulça Mutasarrıfı Âli Bey merhûma ta'lîmât-ı mahsûsa i'tâ' kılınmıştır. Buna müteallik olan ve Hâriciye Nâzırı Safvet Paşa merhûmun kalemiyle musahhîh olan yerleri mütearrıza içine alınan üç kıt'a vesîka zîre derc olunur.

Mehmed Galib

* *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*, 1 Ağustos 1332, Cüz: 39, ss. 142-149.

** Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Disiplinlerarası Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Edirne, E-mektup: ergunhasanoglu39@gmail.com.

Tulça Mutasarrıfı Âli Bey'e Ta'limâtı Hâvî Tahrîrât-ı Sâmiye

Biraz vaktten beri Rusya Devleti'nin mesele-yi ma'lûmede ittihâz eylediği meslek ve hareket, saltanat-ı seniyye hakkında olan efkâr ve tasmîmât mukarrere-yi hafîyyesini meydana çıkarmağa başlamış ve dâhilen galeyân-ı ezhâmı vesile ederek mutâlebenin sulhen tervîcine muvaffak olamadığı halde bunları harben istihsâl derecesine kadar gideceğini Avrupa'ya göstermek üzere tedârikât-ı harbiyeye dahi mübâşeret eylemiştir.

Devlet-i Âliye ise iki seneye karîb bir müddetden beri Hersek ve Bosna ve bil'âhire Sırp ve Karadağ usât ve eşkıyasıyla uğraşarak bir an evvel sulh ve âşâyışin iâdesini arzu etmekte olduğu halde Rusya Devleti gibi bir devlet-i azîme ile muhârebeye girişmeyi ihtiyâr edemeyeceği der-kâr ise de muhâfaza-yı hukuk-ı mukaddese-yi mülkiyesi kendüsünü her dürlü mehâlik ve muhâtarâtı ve her nev'î fedakârlığı göze kestirmeğe mecbur edeceğinden böyle bir dâhiye-yi azîmenin def'i hakkında mümkin olabilecek ve şân ve hukukuyla kabil-i tevfik olacak tedâbir-i sulhiyenin ittihâz ve icrâsına sarf-ı mukadderât edecektir. Fakat hükm ve vukuât, Devlet-i Âliye ve millet-i Osmâniyenin hemcivârı olan bir devlet-i kavî-yi şevket ile muharebeye girmesini îcâb ettirir ise bu mecburiyete teslimiyetten başka çare kalmayacağından o halde dahi tehiyye-i esbâb-ı müdâfaa ve muhâfazaya mübâderet buyuracaktır.

Eczâ'-yı memâlik-i şâhânedan bulunan Memleketeyn emâreti, Rusyaluların oradan Sırbistan ve Rusçuk ve Vidin taraflarına vesâir cihetlere geçmelerine müsâade sûreti göstermekte olduğuna dair şu aralık devrân eden havadisın mukarrin-i sıhhat olub olmadığı bahsinde tereddüd olunmakta olduğu halde biraz vaktten berü orada tehhül ve temekkün ile bayağı Memleketeyn ahâlisi i'dâdına girmiş ve Kırım muharebesinde silk-i asâkir-i şâhânedan bulunmuş olan İngiliz Mazhar Paşa bu kere Dersaadete gelerek reîs-i vükelâ bulunan (Jan Bratianu) tarafından me'mûriyet-i hafîyyesi olduğunu ifâde etmesiyle istîzâh-ı keyfiyyet olundukda emâret-i müşârün-ileyhâ bidâyet-i zuhûr-ı muharebede âleme karşı ilân etmiş olduğu usûl-i bî-tarafide devam eylemek ve îcâb eder ise bunu muhâfaza için harb derecesine kadar gitmek niyet-i kavîyyesinde bulunduğunu ve hatta bu maksada mebnî şimdiden tedârikât-ı fiiliye-yi harbiyeye mübâşeret eylediğini ve fakat tertîb ve techîz olunmakta olan kuvve-yi askeriyesi gerçi altmış bin râddesinde ise de şâyed Rusyalular kuvve-yi külliye-yi askeriye ile geldikleri halde bu mikdar asker ile anlara mukavemet kabil olamayacağından her halde Devlet-i Âliyenin muâvenet-i askeriyesine

ihhtiyaç halinde bulunduğunu ve bu tertîbât-ı askeriye ve buna müteferri‘ husûsât-ı sâirenin Devlet-i Âliye ile müzâkeresi lazım gelüb Bükreş‘de saltanat-ı seniyye tarafından kimse olmadığı gibi Dersaâdetde ajan bulunan Prens Gika‘ya dahi Rusyalular ile münâsebâtı cihetiyle emniyet olunamayacağından Devlet-i Âliyece mu‘temed bir zâtın zâhirde bazı mesâil-i muallâk ve mevâdd-ı sâirenin müzâkeresi şâyiasıyla ol tarafa gönderilmesi münâsib olacağını ifâde ve beyân etmiş ve Memleketeyn bu sûretle Devlet-i Âliyece izhâr-ı sıdk ve hulûs ile ilân etmiş olduğu usûl-i bî-tarafîyi harben muhâfaza derecesine kadar gitmek niyet-i kavîyesinde bulunması ve Rusyaluların fekk-i râbita-ı münâsebetiyle anların Memleketeyn‘e duhûllerine mümânâat eylemesi Devlet-i Âliyece ezher ciheti şâyân-ı takdir bir hizmet-i azîme olarak Paris Muâhedesinin yirmi altıncı maddesi ahkâmına dahi tamamıyla muvâfık olacağından bazı devletler tarafından zuhûru melhûz olan ilkaât-ı fâsideye meydan verilmeksizin emâret-i müşârün-ileyhanın bu hüsn-i istidâdından istifâde olunarak kendüleriyle derhâl bu madde hakkında müzâkereye girişilüb bunun için bir mukavele-yi mahsûsa-yı hafîyye akdine müsâraat olunması icâb-ı hâl ve maslahatdan bulunmuş ve bu husûs-ı mühimin müzâkeresi için buradan memûr ta‘yîn ve i‘zâm olursa hakikat-ı keyfiyyet tereşşuh ederek Rusyalulara karşı emâreti bir mevki‘-yi müşkilde bulunduracağından bu sûret tecvîz olunmayub bu memuriyet-i nâzike ve mühimmenin münâsebet-i mevki‘ye ve ma‘lûm olan dirâyet ve fetânetleri cihetiyle zât-ı şerîflerine tefvîz ve ihâlesi tensîb kılınmıştır.

Emâret-i müşârün-ileyha bundan üç mâh mukaddem mûmâ-ileyh Prens Gika vasıtasıyla cânib-i Bâb-ı Âli‘ye bir kıt‘a lâyiha takdîm ederek anda bazı mesâil ve metâlib der-miyân eylemiş ve hâlbuki bunların bazıları Paris Muâhedesine ahkâmına ve bazıları dahi emâretin Devlet-i Âliyece karşı bulunduğu hâl ve mevki‘-yi tâbiyete menâfi gibi görüldüğünden nazar-ı i‘tibâr ve tedkîke alınmamış vesâir birkaç maddesi şâyân-ı kabul görünmüş ise de mezkûr lâyihanın takdîmi Sırbistan ile Karadağ‘ın Devlet-i Âliyece i‘lân-ı harb eyledikleri zamana tesâdüf edüb bu hareket Devlet-i Âliyenin bulunduğu meşâgil-i harbiyeden istifâde maksadına mübtenî olduğunu göstermesiyle lâyiha-yı mezkûre mevki‘-i müzâkereye konulmayarak sadece ahz ve hıfz edilmiş ve hatta bunun bir kıt‘a sûretleri emâret-i müşârün-ileyha tarafından düvel-i fahîme kabinetolarına takdîm olunub oralarca dâhî mazhar-ı hüsn-i telâkki olmayarak bırakılmış olub her ne ise bu kere emâret-i müşârün-ileyha, Devlet-i Âliyece izhâr-ı sıdk ve ihlâs dâiyesinde olub Rusyaluların oradan mürûrlarına mümânâat niyet-i kavîyesinde

olduğunu techîzât ve tedârikât-ı harbiyesiyle fiilen isbât eylediğinden saltanat-ı seniyye dâhî şân-ı âlisi iktizâsından olduğu üzere, emâretin bu hizmet-i azîmesini takdîr ile (âsâr-ı fîliye-yi fütüvvet-i seniyyesini göstermek lâzım gelür ise de emâretin techîzât-ı askeriyesi cidden ve hakikaten Rusyaluların Memleketeyn'e girmelerine fiilen muhâlefet ve mümânâat niyetiyle midir yohsa Devlet-i Âliye ile Rusya Devleti beyninde bir muharebe vuku'nda kâffe-i usûl-i muhtemeleye karşı tedârikli bulunulub anlardan bir sûretle istifâde maksadına mı mübtenîdir buraları evvel emrde güzelce anlaşılıb iâne-yi askeriye hakkında devlet ile bir mukavele-i hafiyye akd ve imzası niyet-i kat'iyesinde buldukları cezm ve teyakkun olundukda sonra) evvela kendülerünün öteden beri aksâ-yı âmâl-i milliyelerinden olub Devlet-i Âliyeye kabûl ve tasdik etdirmek istedikleri Romani kelimesinin saltanat-ı seniyyece kabûl buyurulacağıının resmen mûmâ-ileyh Jan Bratianu'ya ifâdesi sâniyen İbrail'den yukarı Tuna nehrinde mevcûd olub tarafeyn beyninde müceb-i nizâ'-yı dâimî olan adaların tahkîk-i ahvâli için iki taraftan memûrlar ta'yîniyle tanzîm olunacak haritalarına ve bin iki yüz kırk beş tarihiyle icrâ kılınan tahdîd usûlüne tevfiқан müceddeden tahdidi, sâlisen Romani ahâlîsinin hâmil oldukları pasaportlarıyla memâlik-i Devlet-i Âliyede mürûrlarına müsâade olunması râbian tarafeynden iâde-yi mücrimîn husûsunda bir mukavele tanzîmi hâmisen posta ve telgraf maslahatları için kezalik bir mukavelenâme yapılması kararlaştırılmış ve bunlardan başka kapu kethüdasının heyet-i süferâya dâhil olması ve Delta adası işi gibi maddeler Paris Muâhedesine dokunur umûr-ı azîmeden olmağla bunların müzâkeresine bile girişmek evvel emrde düvel-i zamîne ve müttefikanın kararına muallâk bulunmuş olmağın buraları beyân olundukdan sonra esâs memûriyet olan asker maddesi müzâkeresine şürû' ve ibtidâr eylemeleri lâzım gelür binâenaleyh reîs-i vükelâ Mösyö Jan Bratianu ile bu madde hakkında mahremâne müzâkereye girişilerek emâret-i müşârün-ileyha tarafından tertîb olunan kuvve-yi askeriyeye ilâve olunmak üzere kâffe-yi levâzımâtı mükemmel olarak muharebeye alışmış ve isbât-ı şecâat ve besâlet etmiş olan asâkir-i muntazama-yı şâhânedan otuz tabur asâkirin her ne vakt istenilir ise karşı tarafa geçirilmek üzere Vidin ve Rusçuk ve Niğbolu taraflarında hazır ve müheyyâ bulundurulacağı ve düşman tarafından sevk olunacak kuvve-yi askeriyenin mikdârı külliyetlü olub da asâkir-i emâretle birleşecek kuvve-yi muâvenenin derece-yi kifâyede olmadığı tarafeyn kumandanları indinde bi'l-ittihâd ta'yîn ve tahakkuk ederek kuvve-yi muâvene-yi mezkûrenin bir mikdâr daha zamm ve tezyîdi lâzım gelür ise derhâl mahâll ve mevâki'-yi münâsibede ihtiyaten bulundurulacak kuvve-yi askeriyeden münâsib mikdârının sür'at-i mümkinne ile karşı tarafa imrâr olunacağı ve asâkir-i

AKTARMA

muâvene-yi Devlet-i Âliyenin mekûlât ve melbûsât ve masârif-i nakliye, erzâk ve eşyâ vesâiresi için cânib-i emâretten bir akçe taleb olunmayacağı gibi memlekete dâhî bir güne tahmîlbar olunmayacağı ve ahâliden süvâri hayvânâtı için mübâyâasına lüzûm görünecek şair ve sâ mân ve asâkir-i şâhânenin mekûlât-ı esmânu nakden ve peşinen îfâ kılınacağı beyân ve îfâde olunub gerek bu maddeler ve gerek asâkir-i şâhânenin emâret askeriyle bir mevkiide ictimâ'ları ve muhteliten hareketleri îcâb eylediği halde manevra ve emr-i kumandanın kuvve-yi muâvene-yi Devlet-i Âliye kumandanına havâlesi lüzûm ve ehemmiyetinin zâbitân-ı asâkir-i emâretin fûnûn-ı harbiyece ma'lûmâtı ne kadar mükemmel olmak lazım gelse kendülerünün henüz ticaret-i fîliyelere olmadığından serd ve îrâd ile kabûl ve tasdîk etdirilmesi ve işbu mevâdd-ı muharrerinin reîs-i mûmâ-ileyh tarafından dâhî tensîb olunacağına istibah olunmayacağı üzere bir mukaddime-yi münâsebe ile bend bend bir mukaveleye derciyle heman imza olunmak üzere mahsûs bir kuryer ile cânib-i âliye irsâl kılınması ve işbu mukaveleye buraca hatıra gelmeyen sair mevâdd var ise anların dâhî derc ve ilâve kılınmasında be's olmayacağından bunların müzâkere ve kabûlünde menâfi-i Devlet-i Âliyeye muvâfık olan cihâtın gözetilmesi ve işitildiğine göre emâret memûrları ve husûsuyla re's-i kâr da bulunan memûrlar arasında bu maddelerden dolayı ihtilâfât olduğundan bâlâda serd ve îrâd olunan mülâhazât ve husûsatdan lede'l-iktizâ vükelâ ve memûrine hîn-i mülakâtdan ne dereceye kadar ma'lûmât verilmek ve Prens ile mülâkat iktizâ eder ise ana dahi ne yolunda beyân maslahat edilmek lazım geleceğinin mûmâ-ileyh Mösyö Bratianu ile kararlaştırılması (ve bu müzâkerâta mûmâ-ileyh Mazhar Paşa dâhî bi't-tabî' bulunacağı cihetle tertîbât-ı askeriyece cereyân edecek musâhabâtda anın re'y ve ma'lûmâtından dâhî istifâde olunabileceğinden bu husûsların evvel emrde mûmâ-ileyh ile istişâre edilmesi ve bu mes'ele-yi harbiye müzâkeresi fevkal-gaye mektûm tutulub orada bulunan düvel-i fahîme konsolosları vesâir sûret-i hayr-ı hâhide görünen zevâtın hiçbirine asla renk verilmeyüb orada bulunmalarının mutasarrıflığa aid bazı mevâdın müzâkere ve tesviyesi maksadına haml ve isnâd edilmesi) husûsları uhde-i dirâyet-i müsellimelerine tevdi' edilmiş ve muharebece lüzumu cihetiyle taraf-ı şerîflerine bir aded şifre miiftâhı dâhî gönderilmiş olmağla ber minvâl-ı muharrer îfâ-yı levâzım-ı memûriyete i'tinâ ve dikkat olunması siyâkında şukka...

Fi 5 Şevvâl sene 93 ve fi 10 Teşrin-i Sâni 92

Tulça Mutasarrıflığına Telgrafnâme-yi Sâmî

Memleketeyn emâretiyle îâne-yi askeriye hakkında icrâ-yı müzâkerat ile bunun hüsn-i neticeye isâli memûriyet-i mühime ve nâzikesi uhde-yi dirâyet ve fetânetinize havâle olunmuş ve meslek ve hareketinizi ta'yîn için kaleme aldırılmış olan bir kıt'a ta'lîmât yâver-i mahsûs ile Rusçuk'a gönderilmiş olmağla mutasarrıflığa aid bazı husûsâtın emâretle müzâkeresi vesile edilerek heman merkez-i memûriyetinizden hareketle Rusçuk'a gelünüb orada ta'lîmâtınızın ahzıyla Bükreş'e azîmet eylemeniz matlûbdur.

Fi 10 Teşrîn-i Sâni sene 92

Tuna Vilayeti Valiliğine Telgrafnâme-yi Sâmî

Memleketeyn emâretiyle îâne-yi askeriyye hakkında icrâ'-yı müzâkerat için vesile-yi münâsebe ile Bükreş'e azîmet etmek üzere Tulça Mutasarrıfı Âli Bey'e memûriyet-i hafîyye verilmiş ve kendüsüne yâver-i mahsûs ile gönderilen ta'lîmâtı alub gitmek için Rusçuk'a gelmesi mûmâileyhe bildirilmiş olduğundan müddet-i gaybûbetinde Tulça mutasarrıflığına münâsib bir vekilin ta'yîni zımında ihtâr-ı keyfiyyete ibtidâr kılındı.

Fi 10 Teşrîn-i Sâni sene 92